

NIEDOSTATEK (702) *sb m*

W pisowni łącznej (696), w rozłącznej (6).

Wszystkie samogłoski jasne (w tym w a 6 r. błędne znakowanie).

sg N niedostatek (107). ◇ G niedostatku (119). ◇ D niedostatkwowi (10), niedostatku (4); -owi KromRozm III, SienLek (5), GórnRozm; -u ListRzeź, ModrzBaz; -owi : -u SarnStat (3:2). ◇ A niedostatek (145). ◇ N a. A niedostatek (1). ◇ I niedostatkiem (26); -em (4), -(e)m (22). ◇ L niedostatku (63). ◇ pl N niedostatki (16). ◇ G niedostatków (39); -ów (4) -(o)w (35). ◇ D niedostatkwóm (18); -óm (2), -(o)m (16). ◇ A niedostatki (107). ◇ I niedostatki (8). ◇ L niedostatkw(o)ch (31), niedostatkwách (8); -ách Leop, KwiatKsiąż, SienLekAndr, SkarŻyw, ActReg, SiebRozmyśl, PowodPr; -(o)ch : -ách LubPs (2:1); ~ -ách (4) LubPs, Leop, SienLekAndr, PowodPr, -ach (2) SkarŻyw, SiebRozmyśl, -(a)ch (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

1. *Ubóstwo, brak środków do życia; inopia Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanStat, Cn; penuria Vulg, PolAnt, Mącz, Modrz, JanPrzyw; egestas Vulg, Mącz, Calep, JanStat, Cn; indigentia Mącz, PolAnt, JanStat, Cn; miseria Mącz, Cn; defectus, pauperies, postremitas PolAnt; mendicitas Mącz; paupertas Calep; angustia, calamitas Cn (247) : OpecŻyw 85; BielŻyw 14; WróbŻółt 22/1; RejJóz L8v; GliczKsiąż M7v, Qv; Gdyż nye znáyą niedošťátku co lie boya iego [Boga] LubPs I2, Yv, gg4v; Więc by miał y pod fkorą thedy musi dobyć/ A przedię niedošťátek przy drugich ozdobić. A potym kiedy nie máłz nędzę przydzye klepác RejWiz 72; Leop Prov 14/23, 28/19, 22, Eccli 20/23; RejZwierz 115, 115v, aa2v; Nie żebych to mowił względem niedošťátku iákiego/ bom się náuczył ná tym przešťawác co mam. BibRadz Philipp 4/11, Ps 33/10; Abowiem to yeft łzczefliwy niedošťátek/ ktory nas ku dobremu przymulza. KwiatKsiąż F2v, F; Nihil defit, Nie mam niedošťátku/ Niedzieyemi lie żadna krziwdá. Mącz 80b, 100d; S teyże też gwiazdy Marfá/ okázuię fye przyść ná ludzie niektorych Miałt sławnych niedošťátek/ háńbá/ y rzędźicielá odmiáná. LeopPrzep A3v; GórnDworz Q8; RejPos 318v; HistLan Bv; Z łrogości przychodzi vniżenie y niedošťátek wielki/ á nie ludzkość ieft mátká głodu. BudBib Tob 4/14; Oczko 38; KochPs 47; Bo tám niedošťátek gęłty/ Y fráfunek bárzo częłty. KochMRot A3v, A4; ReszHoz 121; ReszList 175; WerGość 255; GórnRozm I4v; bo to bywa że w wielkich dworzach bywa więłtzy niedošťátek/ niż v chłopá ná pułwłoczku. GostGosp 124; GrabowSet N4; KochFrag 16; LatHar 399, 598; áby się łtąd nie bali iákiego niedošťátku; lecz áby vfáli opátrznóści y odpłácie Bozkiey. WujNT 2.Cor 9 arg; częłtokroć łynowie ku niedošťátku przychodząc/ zás lie do oycá wracáli SarnStat 588, 588, [630], 631, 706; PowodPr 84; CiekPotr 66; CzahTr [D2], H4v.*

niedostatek czego (2): Abowiem czarny koń nie inłzego nie známionuie/ iedno [...] drogość á wielki niedošťátek ná ziemi włytkiego. RejAp 58v. Cf »niedostatek pienedzy«.

niedostatek komu (1): bo tám Pánu bywa więłtzy rozchod/ á łługom niedošťátek/ dla nierządnych Vrzędnikow. GostGosp 24.

niedostatek w czym (2): Niedošťátek w gołpodárltwie. RejWiz 92 marg [idem] Cc7v.

niedostatek czyj [w tym: G sb i pron (27), pron poss (25)] (52): OpecŻyw 53; BierRozm 20; RejPs 97v, 157; kiedy my też vdzielamy bliznemu náłzemu źdobrá wolá maiąc lutołc nad iego niedošťátkiem SeklKat S4; A otota zniedošťátku łwego/ wrzuciła włytkę maiętność MurzNT Luc 21/4; LubPs

ee6; *BielKron* 107, 451; oni zacni á wielkich mądrości ludzie/ nic fie nie hydząc onym málým dzieciátkiem y niedoŃthátkiem mátki iego/ padŃzy ná koláná Ńwoie/ dáli czeŃć á chwałę iemu *RejPos* [36]v, 26v, [36]v, 43v, 124, 183 (9); *RejZwierc* [203], 217; áby podpárł á porátował [...] niedoŃtátku onych poboŃnych á cnotliwych ludzi *RejPosWstaw* 44; *BudBib Iudic* 19/20; *BudNT Mar* 12/44; *ModrzBaz* 141v; *SkarŹyw* 498; *StryjKron* 647; *ActReg* 94, 96; *LatHar* 604; *WujNT Luc* 21/4, 2. *Cor* 8/14, 11/9; áby przez to Ńzkody/ y nieznoŃny poddáných náŃzych niedoŃtáték [...] zá ŃczęŃliwego pánowania náŃzego był oddalon. *SarnStat* 405; PRzełóŃzony nam ieŃt niedoŃtáték miáŃtá Krákowá/ y wyniŃczenié prowentów iego *SarnStat* 964, 886; *CzahTr* A3, I2. Cf *WyraŃzenia przyimkowe*.

I sg w funkcji okolicznika przyczyny (1): Legatyi Leniwa wyprawa, niedostatkiem się dzieła *ActReg* 128.

W połączeniach szeregowych (23): *OpecŹyw* 15v; *KromRozm III* B3; *Mącz* 100c, 216a; *LeovPrzep* B4; *RejAp* 58v; *RejPos* 183; *KuczbKat* 425; *RejZwierc* 32; *WujJud* A4v; *WerKaz* 295, 304; PrzepuŃci ná cię Pan Bog głód/ niedoŃtáték, y wiele Ńzkod/ mor, grad, piorun, y niemocy/ áże cię wŃzytkiego zniŃczy. *ArtKanc* M5; *KolakSzczęŃl* B; *SkarKaz* 245a; *CzahTr* Cv; *KlonWor* 34 [2 r.]. Cf »w niedostatku«.

W przeciwstawieniach: »dostatek (2), obŃitoŃć (2), bogactwo ... niedostatek« (5): Aby umiał prawie sádzić Po niedostatku nędznego Po dostatku bogatego. *BierRozm* 20; *GliczKsiąŹ* P; dał przykád s tego káŹdemu/ áby fie thu ná Ńwiećie w Ńadnych bogáctwách nie kocháł/ ále więcey w niedoŃtátkoch. *BielKron* 456v; áby teŹ ich obŃitoŃć byłá porátowaním wáŹzego niedoŃtátku *WujNT* 2. *Cor* 8/14, 2. *Cor* 8/14.

W porównaniu (1): przyydzie ná cię iákoby podroŃzny niedoŃtáték/ á vboŃtwo iákoby mąŹ zbroyny. *Leop Prov* 6/11.

W charakterystycznych połączeniach: niedostatek dzisiejszy, gęsty, nieznoŃny (2), poczciwy, wielki (20), zły, znaczny; niedostatek człowieczy, domku, ludzi (ubogich) (4), matki, miasta (2), poddanych (2), Ńwiata tego (3), ziemie (2); niedostatek w gospodarstwie (2); niedostatek mnoŹy się; niedostatek baczyć, ozdobić, podeprzeć, (po)ratować (2), znosić; niedostatku dozna(wa)ć (2), nie czuć, nie znać (2); pełen niedostatku, próŹny; z niedostatku wybawić; ku niedostatku(-owi) przychodzić (2), przypędzáć (2); na niedostatek narzekać, skwirczeć, uskarŹáć się (skarŹyć) (2); niedostatkiem karać, nawiedzić; te niedostatku odkryć się, połóŹony.

Przysłowie: Bywa mędrŃŃy ná oŃtáték Kogo czwiczny niedoŃtáték *RejRozpr* 14v.

Fraza: »niedostatek [na kogo] (jest); mieć na się niedostatek« (2;1): yesly yaky nyedostathek nany [lege: nań], thedy przyslaby omowylby nyemam A poslalby czo czolwyek [!] czo by myal. *LibLeg* 7/98, 7/98v; ktorzy Ńię Źebrać [...] wŃtydŹá: máiać wielki ná Ńię niedoŃtáték *SkarŹyw* 413.

Zwroty: »niedostatek ci(e)rpieć (a. ucierpieć), cierpiący« = *egere Vulg*, *Mącz*, *Calep*; *deficere Mącz*, *PolAnt*; *sustinere penuriam Vulg*; *penuriam pati PolAnt*; *premi inopia Mącz* [szyk zmienny] (23;1): gdiŹ pán iezus ieffće będaťz niewinny cirpiál pokutuiaťz za cię wielkie cięŃŃkoŃcij ij niedoŃtátki. *OpecŹyw* 29, 15v [2 r.], 83; *TarDuch* B4v; *RejPs* 49v; *LibLeg* 11/187v; A gdy on wŃzytko potrawił/ s Ńtáł się głód wielki po krajnie onyi/ i on pocŹáł niedoŃtáték cierpieć *MurzNT Luc* 15/14; *LubPs* Y4; *Leop Prov* 28/27; *BibRadz Ps* 33/11, *Philipp* 4/12; *Mącz* 100c, 115a, 320c; *Górndworz* X7v; Oycze miŃy

przyfięgnę [...] / że żadnego niedoŃtáthku nie będzieŃz ćierpiał *HistRzym* 112; *RejPos* 23; *BudNT Luc* 15/14; *WerGość* 221; Egeo – Potrzebni ieŃtem, niedoŃtatek czierpię. *Calep* 352b; *WujNT Luc* 15/14, *2.Cor* 11/9, *Philipp* 4/12.

»opatrzyć (a. opatrować) niedostatek; opatrzon jest niedostatek« (5;2): A tákieŃ Ńie káŃdy wierny pewnie nádziewáć ma/ iŃ káŃdy niedoŃtátek iego/ áni Ńam wzwie/ Ńkąd będzie opatrzon iemu *RejPos* 44v, 26v [2 r.], 213, 233; *RejZwierc* [203]; PuŃzczę wŃzytkę máieŃtność międyz dŃiatki Ńwoie/ A ony niech opátrzą niedoŃtátki moie. *HistLan* A3.

»do niedostatku przywodzić« (1): czym ludzie vbogię bárzo niŃczá/ y do wielkiego niedoŃtátku przywodzą *SarnStat* 522.

»niedostatek zaŃloŃyć« (1): niedoŃtátek moy zaŃloŃyli bráćia [*quod mihi deerat suppleverunt fratres*] ktorzy przyŃzli z Mácedoniey *WujNT 2.Cor* 11/9.

»wpaść w niedostatek« (1): A bowiem potrzebá byŃo tym ktorzy wŃzywáli okrucieŃŃwá wpaść w niedoŃtátek [*inopiam supervenire*] *BibRadz Sap* 16/4.

WyraŃenia: »niedostatek pieniężny, pieniędzy, na pieniędzach« = *inopia rei familiariae, nummorum caritas, nummaria difficultas* *Mącz* (1:1:1): *Numaria difficultas*, NiedoŃtátek ná pieniędzach. *Mącz* 253d, 39d, 286b.

»na wszem niedostatek« (1): Ale teraz v nas na wŃzem wielki niedoŃtatek *RejJóz* M2v.

Szeregi: »głód i (a) niedostatek« = *fames et inopia Vulg* [*szyk* 4:2] (6): Drudzy [*sq*] głód y niedoŃtátek ćirpiący. Drudzy od okrutnikow Ńwieckich y duchownych ociáŃzeni. *LubPs* Y4; *Leop Gen* 41/31; Lwi drapieŃni/ ktorzy ŃiŃóm Ńwym vŃáia/ CzęŃto niedoŃtátku y głodu doznáia. *KochPs* 47; *LatHar* 598, 604. [*Ponadto w poŃlączeniach niewspóŃrzędnych 6 r.*]. Cf »od niedostatku i od głodu«.

»nędza, (i, a) niedostatek; nędza z niedostatkiem« (8;1): *Mącz* 224b, 320c; gdyŃ káŃdy ten/ który záŃtáwia/ tego nawięćy zwyŃł Ńie Ńtrzedz/ áby w nędzy y niedoŃtátku [*egestate et indigentia JanStat* 1126] komu nie odkrył Ńie. *SarnStat* 261; ále to ná mnie wyćiŃka nędzá z niedoŃtátkiem mym poczćiwym wielkim dŃiŃieyŃzym ktory ia ćierpię *CzahTr* A3. [*Ponadto w poŃlączeniu szeregowym 1 r.; w poŃlączeniu niewspóŃrzędnym 1 r.*]. Cf »w nędzy a w niedostatku«.

»potrzeba (a. potrzebnóść) i (a, albo, to jest) niedostatek« [*szyk* 5:4] (9): [*Jezus*] potrzebnoŃtŃ ij niedoŃtatek báćzył onych ludzi ktorzy byli zdaleka k niemu na kázanię przyŃŃli. *OpecŃzyw* 53; *KwiatKsiąŃ* F2v; *RejPos* 193v, 213, 233; *CzahTr* L4. Cf »dla niedostatku albo potrzeby«, »w potrzebie a w niedostatku«.

»niedostatek, (a, albo, i) ubostwo« = *egestas et pauperies Vulg* [*szyk* 5:5] (10): Iezu ktorys vbogaczaiącz inŃze/ Ńames vboŃtwa, niedoŃtatek eierpiał [!]. *TarDuch* B4v; *Leop Prov* 6/11; iŃ oni niedoŃtátku á vboŃtwa nigdy niedoŃŃwiáćzyli/ ani bogactw Ńwá wŃaŃná pracá doŃtali. *KwiatKsiąŃ* C; *Mącz* 290b; *Calep* 352b, 536a; *KoŃakSzczęŃł kt*; *VotSzl* E2v. [*Ponadto w poŃlączeniu szeregowym 1 r.*]. Cf »dla niedostatku albo ubostwa«, »w ubostwie a w niedostatku«.

WyraŃenia przyimkowe: »dla niedostatku, prze(z) niedostatek, od niedostatku, z niedostatku, za niedostatkiem« = *z powodu niedostatku* (11:8:1:1:1): *TarDuch* B5; *HistAl* I6v; Láknący y prágnący záwŃdzy w Ńwoyey duŃŃy/ W ktorzych Ńye z nyedoŃtátku duŃŃyczká [= *wnętrŃnoŃci*] thák ŃuŃŃy *LubPs* Y4v; *Leop Ps* 87/10; *BielKron* 228; *OrzQuin* I3v; *ModrzBaz* 34, [38]; IeŃt teŃ oŃobny Ńzpital/ do

ktorego przyjmowani są ci/ którzy z choroby ciężkiej powstałszy/ żeby dla niedostatku z nowu w nią nie wpadli *ReszHoz* 121, 129; *GórnRozm* C2, C3v; aby mu były dobrą jego wroczone/ żeby prze niedostatek żebrąc mu z dziatkami nie przyzło. *Phil E*; *WujNT Philipp* 4/11, s. 760; *PowodPr* 84; *KlonWor* 73.

~ dla niedostatku czyjego; prze niedostatek swój [w tym: *G pron* (1), *pron poss* (1)] (1;1): *Phil* L2; którzy [duchowni] dla ich niedostatku/ [...] niemogliby temu dożyć wczynieć *SarnStat* 907.

Szeregi: »od niedostatku i od głodu« (1): Od niedostatku y od głodu niepłodni [*egestate et fame steriles*]/ którzy gryzli na pułfczy: śmrodliwi będąc od nędzy y mizeryey. *Leop Iob* 30/3.

»dla niedostatku abo potrzeby« (1): A Rzeczypospolitey pożytecznie ieść mieć takie przełożone/ ktorziby [...] dla niedostatku abo potrzeby [*inopia vel necessitate*] iakiej/ niemuśieli z rzeczy famey pospolitey [...] zyka abo pożytku iakiego sobie czynić. *ModrzBaz* 40v.

»dla niedostatku albo ubostwa« (1): Ieśli tedy dla niedostatku/ albo vbośtwą wypychałz twoie dzieci z domu/ wkażuiełz przes to/ iżeś ieść niewierny *KrowObr* 149v. ~

»w niedostatku« (50): *LibLeg* 11/13v; Nigdy Pan wiernych swych w żadnym niedostatku przebaczyć nie raczy *LubPs* I marg, F3, K2 marg; *RejWiz* 92v; *Leop Prov* 21/17, *Mal* 3/9; *BibRadz Ps* 33/11, 106/10, *Sap* 11/6; *OrzRozm* N3; *RejPos* 3; Do ziemie w ktorey nie w niedostatku ieść będziełz chleb *BudBib Deut* 8/9; *KochPs* 188; *ReszHoz* 119; *ArtKanc* Q6; *ActReg* 25; pobożni we wszelakim niedostatku y vtrapieniu/ wżytkim dobrym okwituią *WysKaz* 9; *PowodPr* 25; SĘrce/ męśztwo/ vrodá/ dzielność/ obyczaie/ Te rzeczy w niedostatku nie stoią za iáie. *CzahTr* B, B, I4v; A czuyny kupiec który nie ma kmieci/ Niechcąc odumrzeć w niedostatku dzieci: [...] kupczy Polkim żytem *KlonFlis* D4; Są też ludzie niewdzięczni: którzy w niedostatku Pożyczaia v ludzi/ lub w iakim vpadku. *KlonWor* 72.

~ w niedostatku czym [w tym: *G pron* (7), *pron poss* (6)] (13): pocyelfi a wpmozi ye wgych nyedostatkoch abi prze nadza wrołpacz nyewpadly *BierRaj* 19v; *LubPs* X3, Zv; iż w niedostatku swoim żarli potym dzieci swoje. *RejPos* 68, 19, 19v, 41, 46v, 185v [2 r.], 314; *BudBib Eccli* 4/2; *SiebRozmysł* G3v.

W połączeniach szeregowych (4): *LubPs* X3; *RejPos* 19v; *ReszList* 150; Będziecie nieprzyaciółom wálzym służyli/ w głodzie/ w prágnieniu/ w obnázeniu/ y we wżytkim niedostatku. *SkarKazSej* 674a.

W charakterystycznych połączeniach: w niedostatku być (5), cierpieć [co], lekarstwo, nadzieja, nie przebaczyć [= nie zapomnieć, nie opuścić] (4), obrońca, odumrzeć [kogo], pocieszyć, podeprzeć się, podpomagać, służyć (usługować) [komu] (2), ukazać się, utwierdzenie, wspomoc (wspomaganie) (2), wyrozumieć.

Zwroty: »w niedostatku opatrować« (2): á [Pan] osobą swą świętą [...] w niedostatkoch jego zawnždy opatrować gi będzie raczył. *RejPos* 41, 175v.

»w niedostatku ratować« [szyk zmienny] (4): *LubPs* Y5v, aa2; I ratował vbogiego w niedostatku [*et adiuvit pauperem de inopia*]: y pokładł fámilie iáko owce. *Leop Ps* 106/41; to ich ieść włafne *munus*, pilno po Rzymie przepátrzać y obaczać [...] wczciwe ludzie/ á ich w niedostatku ratować/ aby sobie w nędzy nie tełtknili/ albo nie rołpaczáli. *ReszList* 164.

Szeregi: »w niedostatku i w dostatku« (1): Tego tu [*rycerskiego człeka*] w niedoŃtátku y w doŃtátku wŃpomnię *CzahTr* B4.

»w nędy a (i) w niedostatku« (5): Ale ták iŃ Ńlůzbá *Káplánka*/ w nędy y w niedoŃtátku/ znáczna być y poŃyteczna *Ołtarzowi* moŃe. Ale *Krol* w nędy á w niedoŃtátku/ poŃytecznym *Krolem* *Ołtarzowi* Ńadná miárá być niemoŃe *OrzRozm* Nv; *RejPos* 19v, 46v, 83. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»w potrzebie a w niedostatku« (2): nie máiac [...] przyiacielá Ńadnego/ ku ktoremuby Ńie była w tey potrzebie Ńwoiey/ á w tym niedoŃtátku Ńwoim/ vciec moglá. *RejPos* 19, 314.

»w ubostwie a w niedostatku« (1): Sthan ludzi łáknácych y prágnácych w vboŃthwye á w nyedoŃtáthku. *LubPs* Y5v *marg.* ~

W przen (7) : Bo tuŃ zá niá [*swawolá*] wárterzem byega niedoŃtátek *RejWiz* 101v; Co ielli będziefz czuyny á nie leniwy: przyidzie Ńniwo twoie iáko Ńtudnia/ á niedoŃtátek dáleko vćiecie od ćiebie. *Leop Prov* 6/11; MoŃná záwŃzdy wiedzye rotę/ *NiedoŃtátek* ná niecnotę. *RejZwierc* 233v; Ńebym wygnawŃy niedoŃtátek z domu/ Tym głoŃniéy Ńpiéwał *KochMuza* 28; Przyidzie vboŃtwo łzywe/ [...] *Mizerya* nieczyŃta/ wiotchy niedoŃtátek *KlonWor* 34.

Zwrot: »niedostatkiem cisnáć; niedostatek ciŃnie« (1:1): *KuczbKat* 425; wyiachábych dawno był by mię niedostatek nie cisnáł publice *ActReg* 51.

Personifikacje (2): *SŃkoda* lepák/ *ZałoŃcz*/ *NiedoŃtátek*/ ij wŃzytcy ŃáŃiedzi wielmi go [*młodziénca*] vbijá *ForCnR* Dv, D4.

Przen (2) :

W przeciwstawieniu: »niedostatek ... dostatek« (1): Ten doŃtátek [*w małŃeŃstwie*] yeŃli pyerwŃŃey rzeczy [*tj. poczciwoŃci*] nye ma/ wyęcey yeŃt nyedoŃtátek niŃ doŃtátek. *GliczKsiáŃ* Qv.

WyraŃenie: »niedostatkiem ŃciŃniony« (1): A iŃ tego [*fortuna*] Ńadney *ZazdroŃci* gwoli/ áni ŃkępŃtu Ńwemu *Nie* czyni/ ále niedoŃtátkiem tylko *ŃciŃniona*/ znák iest/ Ńe y dziŃ/ gdy komu *Chce* co vczynić dobrze/ poŃpolicie *Iednemu* pierwey weŃmie/ toŃ dopiero *Drugiemu* dáie *KochOdpr* B2.

a. *O ziemi* [*czego*] (2) : A potem dla niedoŃtátku *ziemie* twoiey/ ruffyli Ńie zániem wŃŃyŃy krewni przyiaciele iego *RejPs* 154v; *StrykKron* 432.

2. *PrzykroŃci, dolegliwoŃci; plagae Vulg* (40) : *RejPs* 159; Przypominánie cięŃŃkoŃci w tym nędnym Ńiwocie náŃzym/ ktory iest pełen niedoŃtátku *LubPs* M2v *marg.*, T3v; *KuczbKat* 430; Ńe oná [*Ńmierć*] iest [...] koniec wŃzech złych nie doŃtátkow *BiałKaz* B4v.

niedostatek czego [= *na czym polegający*] (1): iŃeŃ ty y na nę dznieyŃŃego [!] nigdy niewzgárdził/ áni odwróciŃz od niego oczu Ńwoich prze niedoŃtátek vpádku iego *RejPs* 32v.

niedostatek czego [= *czym spowodowany*] (1): SŃthał Ńie poŃrzednikiem miedy [!] námi á *Bogiem* oycem Ńwoim/ [...] odnoŃzác na Ńobie niedoŃtáthki grzechu náŃzego. *LubPs* Z2.

niedostatek w czym (2): *Mádry* Ńie oŃeniać niema, bo niedoŃtátkow w małŃeŃstwie wiele. *BielŃzyw* 101; *RejWiz* 58.

niedostatek czyj [*w tym: pron poss (16), G sb i pron (4), ai poss (1)*] (21): *BierRaj* 19v; *RejKup* ee3; *LubPs* D3, O2 *marg.*; widzac Ńkaránie *ziemie* tey/ y niedoŃtáthki iey kthorem iá Ńkarze *Pan Bog Leop* *Deut* 29/22; *RejAp* 5; *RejPos* 82, 205, 227; *CzechEp* 194; To ták *Prometheus* zábieŃzał niedoŃtátkowi

człowieczemu/ w który był człowiek przyzwał za nie obaczeniem *Epimetheuszá GórńRozm* N3. Cf »w niedostatkoach«.

W połączeniach szeregowych (6): BierRozm 3; KromRozm III A7v; przydą ná cię iákie smutki/ trofki/ wćilki/ kłopoty/ á niedośtátki świátá thego RejPos 162v, 20, 138v. Cf »w niedostatkoach«.

W przeciwstawieniu: »niedostatki ... dostatki« (1): obáč [Litwinie] niedośtátki swoie/ á wielkie dośtátki moie [Polaka] OrzQuin Q4.

W charakterystycznych połączeniach: wielki niedostatek, zły; niedostatki świata tego (3), żywota tego; koniec niedostatków; pełen niedostatku; niedostatki nagrodziły się, przyszły [na kogo]; niedostatki w opiekę Pańską poruczać, przepuszczać [na kogo], znosić; niedostatkom ukrocić; niedostatkom(-owi) poddany, zabezpieć; na niedostatki lamentować się, wezrzec; położony w niedostatkoach, pracujący.

Szeregi: »niedostatek i boleść« (1): czemuż wśtami swymi wrodziwfiy fię nie oznaymił mową niedośtátku y boleści swey CzechEp 194.

»niedostatki a choroby« (1): iż on [Chrystus] thy niedośtátki á wśytki choroby ktorechmy my ćirpieć mieli/ thy on sam nośić raczył ná świętym człowieczeńśtwie swoim RejPos 327.

»niemoc i niedostatek« (2): przywłázcziá mu [Bogu] przykázowanie/ y nád niemocámi y nád inemi niedośtátki świátá tego. RejPos 213, 227.

»prace i niedostatki« (1): To też y my mowić możemy tym/ ktorzy fię ná prace y niedośtátky żywotá tego/ lámentuią WysKaz 11.

»troski i niedostatki« (1): Iż Pan zázwdy fzuka tego iákoby mu [dobremu] fie wśytki trofki y niedośtátki iego sówitemi pociechámi kiedy tedy iednák nágrodziły. RejAp 5. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»uciski i niedostatki« (1): ábyś ták wiele wćierpiáł [...] znofzác ná sobie dobrowolnie wśyftkie wćilki y niedośtátki SiebRozmyśl E3. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

Wyrażenie przyimkowe: »w niedostatkoach« (11): iż ktoby fie w tych y w inych niedośtátkoach wciekł do domu tego [do kościoła Salomona] BielKron 77v.

~ w niedostatkach czyich [zawsze pron poss] (10): ábowyem to znałz zem od wśfech ynych opuśczon wniedośtátkoach moich. RejPs 36v, 16v, 26v, 101v, 210v; RejKup ee3; LubPs T2 marg; ábychmy mogli beśpiecznie ku tobie fie wciekác we wśyftkich niedośtátkoach náłzych. RejPos 207, 19v marg, 162v.

W połączeniu szeregowym (1): SNađz zadne lekarśtwo w potrzebach a w wćiskoch y niedośtátkoach náłzych nieieśt nam pozytecznieyśfe RejPs 210v.

Szeregi: »w troskach a niedostatkoach« (1): á to dla tego/ ábychmy fie ciefzyli w throfkach á niedośtátkoach náłzych LubPs T2 marg.

»w trudnościach a w niedostatkoach« (1): Nic fie nie fráłuycie fynacźkowie moi mili/ w trudnościach wálzych á w niedośtátkoach wálzych RejPos 162v.

»w niedostatku i zasmuceniu« (1): A ia w swem niedośtátku y záfmuteniu przed fie będę chwalił imię twoie moy pánie RejPs 101v. ~

W przen (2) : Zkąd [...] nyewczáfy/ y wśfelákye doległófi y nyedośtátki moc nád nim wzyęli. KromRozm III A7v.

Wyrażenie: »niedostatki przyciśnion« (1): Boć oto vniżon ieft barzo w prochu żywoth nałz/ [...] [Ps 43/25] (*koment*) Uniżon to ieft niedostatki wielkimi przyciśnion. *WróbŻółt* O8.

3. *Choroba, niedomaganie; fragilitas Mymer¹, BartBydgd; debilitas BartBydgd; affectus Modrz (105) : Mymer¹ nlb 2, k. 35; BartBydgd 60b; bolefcı macicze y wilkołci zbytek wyfułza/ [...] á gdy fię w tym pani naporzy/ tedy takie parzenie pomaga naprzeciw tym niedostatkom. FalZioł I 125d, I 46c, 67b, II 13a, III 31d, V 29v; GlabGad N7; Kto tedy tego lekarłtwá zámiełzka/ będzie miał [...] Dnę/ Páraliz/ y inne niedostatki. SienLek 17; Ma łye rádźić tych Czwartych Kłfyąg/ w ktorych rádę ku lekarłtwu naydźie/ rozmaitych niedostatkw SienLek 45; Wodká do oczu ná włzeláki niedostatkw dobra SienLek 68v; Aby tym łatwiey [...] mogłá być pomoc náležioná koniowi chorému/ [...] poczniemy od głowy áż do nog/ przygody obáczáć/ á niedostatkw rádźić SienLek 164v, 1v, 15v, 20v, 31v, 74v (20); [na starość myśł] przywiedzie s łobá włzytki niedostatki GórnDworz H5v. [Cf 5.b. KromRozm III B3].*

niedostatek czego (25): abowiem to przychodzi zniedostatku mozgu y nerwow widzielných *FalZioł* II 5a, I 74b, II 4a, IV 4a, 17d, V 19a, 36; Gdy wiele á cęsto vrynę pułzcza znaię niedostatek męchierza. *GlabGad* C6, Bv, C5, K3; Mocz czyrwony przyczyrń/ známionuie niedostatkw wątroby á zápalenie. *SienLek* 26, 26, 26v [2 r.], 27, 48, 63 (13); iáko wnas wiele chorych członkw niedostatkw táı fię/ poki ciało ieft zdrowe y duże *ModrzBaz* 40v.

niedostatek w czym (7): FalZioł ‡3d, IV 5b, V 50v; suffraginosus equus, Niepewny kón ná poślednich nogách/ máyacy yáki niedostatek w piętách. *Mącz* 427d, 306c; Dwie žyle pod ięzykiem/ pomagáią przeciw [...] włzytkim niedostatkw w všciech. *SienLek* 35v, 120.

niedostatek czyj [w tym: pron poss (3), G pron (2)] (5): iżeby przez radę mądra [!] przed czálem rodzenia mogłá ona pani wziáć zdrowie na łwe niedostatki członkw przerzeczonych. *FalZioł* V 19a; *SienLek* 10, 118v; áżeby téż y temu/ rádá byłá w ich [koni] niedostatkw *SienLekAndr* a3; *HistLan* D4v.

W połączeniu z przymiotnikiem od części ciała (14): Koczenki [...] łá barzo dobre na niedostatki głowne. *FalZioł* I 128c, ‡2a, IV 8a, 11b; Iáko też gdi kto wracza z łtąd poznawaią nie dostatek żoładkowy. *GlabGad* C6; PŁucne niedostatki albo płowanie/ bywaią przyczyną rozmaitych chorob. *SienLek* 91v; O łonowych niedostatkw/ ták niewieścich iáko y męłkich: iáko Kiłá/ y inne ładzele *SienLek* 115, 68v, 70v, 99v, 103, 116 žp, S[ss] 3 [2 r.], S[ss] 3v.

W połączeniu szeregowym (1): Bo ciało łmiertelne pełno pokus bolefcı y niedostatkw rozmaitych. *WróbŻółt* M8.

W charakterystycznych połączeniach: niedostatek brzuchowy, członka (3), głowny (3), jelitny, języka, łonowy (łona męłkiego) (3), w macharzynie, maciczny (macice) (3), męchierza, męłki, mozgu (2), nerkowy, nerwow, niewieści, nosowy, nozdrz(a) (2), oczny (oczu, w oczu) (6), piersi, w piętách, płci głownej, płucny (2), przykry, rozmaity (2), śledziony (w ślezione) (3), trzewny (2), uszny (uszu) (3), w uściech, wątroby, wnątrzny, żoładkowy (żoładka) (2).

Zwroty: »niedostatek ci(e)rpieć, cierpiący« [szyk zmien] (2:1): Aby miełthcza około macicze nie były chore, zarażone/ albo niedostatek cierpiące *FalZioł* V 31v; Przeto łerce gdi ołicha cirpi nie dostatek przerzeczony. *GlabGad* E4v; *SienLek* 108.

»niedostatek naprawiać« (1): [*stroje bobrowe*] Niedoftatki theż płuczne naprawiaią wżitki *FalZioł* IV 8a.

»niedostatki oddalać« (2): Tuk zprawey [!] goleni wołowej ze krwią iego ftłuczony/ włofy na żrzeniczny j infze niedoftatki oddala w oczu *FalZioł* IV 5a, V 58.

»niedostatkwowi pomagać, szukać pomocy« [*szyk zmienny*] (4:1): Więc tym niedoftátkom táko pomagay *SienLek* 17; Gdy chcelz fzukác pomocy niedoftátkowi ktoremu/ pátrz pierwfzéy litery przezwiká onego [*w układzie alfabetycznym*] *SienLek* S[ss], 40v, 96, 118v.

»niedostatki wypędzić« (1): kthorą [*wodę*] gdy w oczy leią/ wiele s nich niedoftátkow wypędzi *SienLek* 65v.

Szeregi:»choroba, i (a) niedostatek« [*szyk 2:1*] (3): Pulmonarius, Który yáki niedoftátek á chorobę cierpi ná płúcách. *Mącz* 331a; *SienLek* 45, Aaaa.

»niemoc a (i) niedostatek« (2): Z tąd mamy baczyć iż liwizna ieft niemoc włofow á niedoftátek ieden *GlabGad* Bv, E4.

Przen (8) : ázaliby fie iefzcze ftárość iego [*Kościola*] w tych frogich niedoftátkoch ku pirwfzey czerftwości [...] przywroćić mogła. *LubPs* A4v.

W połączeniu szeregowym (1): A przeto tu kościół fwiéty widząc ták frogie niedoftátki/ á prawie iáko záftárałe choroby á wrzoby [!] w teyto dzifiefzey oftárzáłości fwoiey [...] wcieka fie k niemu *LubPs* A3v.

Zwrot: »niedostatki (z)leczyć« [*szyk zmienny*] (2): O lekarzu/ co władnielz biegi niebiefkiami/ A wżelkie niedoftátki leczyłz tu ná ziemi *GrabowSet* K4; *LatHar* 219.

Wyrażenie: »niedostatek serca« = *cordis inopia Vulg* (3): *Leop Prov* 6/32; A vznawfzy w fobie ten niedoftátek fercá fwego/ [...] odmienia w fobie ono ferce fwoie złe á fwowolne *RejPos* 118v; *WerKaz* 295.

Szereg:»niedostatek i (a) choroba« (2): Widzymy oftárzáłe látá iego [*Kościola*]/ widzimy niedoftátki á niezleczone choroby iego *LubPs* A4v; *LatHar* 219.

4. *Brak, niewystarczająca ilość lub nieobecność czegoś; defectus HistAl, Vulg, PolAnt, Mącz, Calep, JanStat, Cn; inopia PolAnt, Mącz, Modrz, Cn; penuria Calep, Modrz, JanStat, Cn; indigentia PolAnt, Modrz; deliquium Mącz, Cn; egestas Modrz, Cn; fames, infirmitas, querimonia Vulg; defectio, ieunitas, paucitas Mącz; difficultes Modrz [w tym: czego (89)] (133) : [Panną Maryja] biegała opátrzaiątz aby niebył niedoftátek/ ale aby wślytko bylo rżadem fwym *OpecŻyw* 40v; *FalZioł* V 3; Przirodzona rzecz ieft iże ci ktorzy fą tłuŃci wiele mowią, á to mieuaią [!] dla niedoftatkn [!] wřtidu *BielŻyw* 141; *GlabGad* B2, G; minnyce niedostatek prze to, iż WKM nie bijesz piéniędzy swych. *Diar* 24; *Leop* 1.*Esdr* 6/9; Oznáymuie bárzo wielki niedoftátek drew y inych rzeczy ku wczynieniu ognia. *BibRadz* I 418d *marg, Eccle* 1/15; *BielKron* 140v, 301; *KwiatKsiąż* 13v; *Mącz* 164d, 195a; *SienLek* 196; *HistRzym* 69v; *RejPos* 43v, 44v; iż iefliby byłá od nieprzyiaćielá niebezpieczność/ ábo się też ku iákiey drogości ábo niedoftátku zboża fklániáło/ záwždy bywa dobrze opátrzoná żywność ludzka. *ModrzBaz* 33v, 34; *ActReg* 24; *OrzJan* 60; *LatHar* 248; iefzcze nie ieft czás wczynienia cudu/ áż wżyŃcy poznaią niedoftátek winá. *WujNT* 310; *SarnStat* 520, 919, 920; *SkarKaz* 352b.*

niedostatek na co (1): y młodzieńcowi (ktory) z sługą twoim niemálz niedoštátku ná żadną rzecz. *BudBib Iudic* 19/19.

niedostatek na czym (2): *MurzNT* 38v; *Re frumentaria laborare*, Niedoštátek ćierpieć ná życie. *Mqcz* 180d.

niedostatek w czym (4): *BielŻyw* 83; *GlabGad* L7v; *Mqcz* 80b; *Penuria* – Niedoštátek wiadlie y wpicziu. *Calep* 773b.

niedostatek czyj [w tym: pron poss (4), G pron (1)] (5): *KromRozm II* d2v; áni też máią gdzie došládź kfiąg prawdziwych wykłádaczow pílmá święte⁸⁰/ [...] tedychmy im oto nieiáką pomoc y drogę vkazáli/ aby w tym fwym niedoštátku nieiáko mogli być porátowani *BibRadz* *5v; *ModrzBaz* 52v; *GórnRozm* K; *WujNT* 310.

W połączeniach szeregowych (6): Piętnafta przyczyna przełzkadzaiąca łącznemu Porodzeniu/ fímętek albo niemocz/ albo głód iedzenia/ albo thakiełz niedoštátek á wielkie pragnienie picia, ktemu praczą á nieśpanie. *FalZioł* V 18b; *Mqcz* 99b, 284d; Iełt tedy to vrząd zwierzchnych Pánow/ wżytkie obywatelów fwoich fprawy wiedzieć/ ftáránia ich/ prace/ trudnošći/ roznice/ fpory/ nienawišći/ niedoštátki/ niebezpiecznošći woienne/ ná wet wżytkich rzeczy ćiężar ná łobie odnosić *ModrzBaz* 23, 99; *Calep* 295b.

W przeciwstawieniach: »niedostatek ... zbytek (5), dostatek (4), moc, urodzaj« (11): Trzeci iełt duch czuynołci [...], á wedłóg tego ducha drugie dwa fprawuią fie y rządzą podłóg iako iełt iego moc albo nie doštátek. *GlabGad* E, L7v; *Abowim* gđzye dołkonáołšć/ tám yáko nyedoštátku/ táko też y zbytku żadnego nyemálz. *KromRozm II* fv; *Frumenti ex inopia gravi sacias facta est*, Z wielkiego niedoštátku wielki doštátek żyta ftáł fie. *Mqcz* 369b; *SienLek* 18v; *GórnDworz* li5v; tak wielkie mnołstwo zboża od nas wywożono/ iż po wielkiem vrodzáiu/ wielki niedoštátek był v nas zboża *ModrzBaz* 33v, 8v, 110v; *PudłFr* 31; *LatHar* 59.

W charakterystycznych połączeniach: *niedostatek (barz o) wielki (4); niedostatek ciepła przyrodzonego, drew, miąs, miesiąca, miłości, minnice, pokarmu, robotników, rzeczy (2), słońca, sług (2), spiże, sprawy, strawy, syrow, wilgotnošći przyrodzonej, wilgoty zewnětrznej, wina, wody, wstydu, zboża (3), żołdu; niedostatek na życie; niedostatek w jedle, w ludziach, w piciu; na niedostatek nie skarżyć się.*

Zwroty: »niedostatek ci(e)rpieć« = *defieri, laborare* *Mqcz*; *indigere, inopem fieri* *PolAnt* [szyk zmienny] (7): tego tilko człowiek żadać ma á przytim zołtać aby w tim niedoštadku nie ćierpiał, czo iemu potrzeba *BielŻyw* 83; *MurzNT* 38v; *BibRadz Sap* 16/3; *Mqcz* 80b, 180d; *BudBib Eccli* 14/10; *LatHar* 59.

»niedostatek napełniać« (2): nyedoštátek on ponyekąd nápełnyáyac *Yan S.* [...] *Ewányelią* fwoyę nyerychłó/ [...] nápiłał. *KromRozm II* d2, d2v.

»opatrzyć niedostatek« (1): *Naydzie* mu fie y *Abákuk* iáko *Dánielowi* miedzy lwy zgłodniálemu/ co opátrzy wżytki niedoštátki iego. *RejZwierc* 198v.

»niedostatek załóżyć« (1): y włzędzie chćiał z nimi być/ áby wżyftkim ich potrzebam zábieżać/ y niedoštátki zálóżyć mogł. *ReszList* 172.

Szeregi: »głód a (i) niedostatek pokarmu *itp.*« [szyk 2:1] (3): *BielŻyw* 141; Ale gdy głód ná nie przyŹedł á niedoŹtátek [piże/ muŹiał [Bartłomiej] do HiŹzpániey *BielKron* 443; *BudBib* I 346d *marg.* [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

»potrzeba i niedostatek« = *penuria et indigentia* *Modrz* [szyk 3:1] (4): *LibLeg* 11/42; *ModrzBaz* 52v; *ReszList* 172; iakoŹ w Koronie ták wielkiey [...] Źzkodá bydŹ nie ma/ [...] kiedy káŹdy powiát ná Seym niedoŹtátki y potrzeby Źwoie przynoŹi? *GórnRozm* K.

WyraŹenia przyimkowe: »dla niedostatku, prze(z) niedostatek, w niedostatku, z niedostatku, od niedostatku, przed niedostatkiem, za niedostatkiem« = *z powodu niedostatku, braku czegoŹ; propter defectum* *HistAl*, *Vulg*, *PolAnt*; *a defectione* *Vulg* (28:15:10:9:1:1:1): *FalZioł* V 30 [2 r.]; *BielŻyw* 8, 68; niewiaŹty ktore Ź goręŹŹe mięŹŹzey teŹ mowiá, zalię zimne Źubtilniey, á to dla mgłóŹci płuc z niedoŹtátku ciepła przyrodzonego. *GlabGad* C8, Bv, B5, C4, D4, D4v (9); Potem wniedoŹtátku wody przed Źie nárzekáli ŹŹemrác o bogu Źwoiem *RejPs* 158, 160, 160v; *SeklKat* L4; *HistAl* D2v; iŹeŹ WKM na on czas prze niedostatek czasu za Źłusznymi przyczynami zwolić nie raczył *Diar* 85; gdy zá niedoŹtátkiem rękoiemŹtwa bęđzie do więŹzienia wŹięt. *GroicPorz* r2; *Leop Sap* 11/5; *BibRadz Thren* 4/9, 4.*Esdr* 15/19; Potym Rzymiánie widzac lud niemáły w mieŹcie y okołó/ bez Źon/ przez niedoŹtátek ŹeńŹkiego pogłóvia [uradzili tak] *BielKron* 99v, 215v, 309v, 353v, 359; ábowiem z niedoŹtátku doŹwiátczenia w rzeczach/ wŹyŹtko cokolwiek ŹłyŹá wierŹá być rzecz prawdziwą *KwiatKsięŹ* C3, C, O3; *Defectu medicorum multi perierunt*, Przes niedoŹtátek doctorów wiele ich przifŹło o ŹmierŹ [!]. *Mącz* 115a; *Volones*, Niewolnicy którzi w niedoŹtátku ludzi ku Źołnierskiey ŹłubŹie Źwe pány dobrowolnie w bitwách záŹtępowáli *Mącz* 506c; Czáfú niemam po temu/ ábym wiecznéy pámięci MęŹe godné zwycięŹtwa onego/ tu przed wámi teraz wŹpómináć miá/ bo y niemogę prze niedoŹtátek dowćipu *OrzQuin* Rv; *RejAp* 35v; *RejPos* 197; *BielSpr* 13; *WujJud* 179; Bo ácz ták łácinnicy piŹá *EŹau*/ ále to dla niedoŹtátku dziáłáia/ to ieŹt iŹ W litery niemáia *BudBib* cv; *Strum* P4; *ModrzBaz* [38], [38]v [2 r.], 132v; Nic o to niedbáia gdj w niedoŹtátku winá gdzie ludzi wiele do Źtołu BoŹe^{go} idzie wodę mięŹzáia po poŹwięceniu kielichá *SkarJedn* 346; *Oczko* 39v; *KochPs* 122; *CzechEp* 123; *ReszHoz* 124; *GórnRozm* L3v; *ActReg* 159; IuŹ w niedoŹtátku Źyná twęgo [który zginął]/ dziáć Źie muŹi Gwałt grobóm *GórnTroas* 46; *WujNT* 280 *marg*; *SarnStat* 145, 200, 403, 520, 660 (9).

~ *W przeciwŹstawieniu*: »prze zbytek ... prze niedostatek« (1): [choroba ciało do upadku przywieđzie] ieŹli od porŹádku á przyrodzonego poŹtánowienia dáleko odeŹŹło: á tho ieŹli prze zbytek plugaŹtw/ ábo prze niedoŹtátek ciepła przyrodzonego. *Oczko* 12v.

W charakterystycznych połączeniach: dla niedostatku chleba, ciepła przyrodzonego (3), koni, mocy, ognia, picia, pienięđzy, płodnoŹci ziemie, poŹywienia, prawa, rady, robotnikow (3), rzeczy (2), strawy, wina, wydatków (2), zdrowia (2), ŹywnoŹci (2); prze(z) niedostatek ciepła przyrodzonego, czasu, doktorow, dowcipu, ludzi, majętnoŹci, piátnikow, wody, ŹeńŹkiego pogłóvia, ŹywnoŹci; w niedostatku ludzi, nauki, prawdziwych Źłow, robotnikow, Źług, wina, wody (2), wszystkich rzeczy; w przykrym niedostatku, w wielkim; z niedostatku ciepła przyrodzonego (2), doŹwiádczenia (2), potrzeb, rzeczy potrzebnych, znakow; z niedostatku niszczeć; od niedostatku pokarmu; przed niedostatkiem ŹywnoŹci; za niedostatkiem rękoiemŹstwa.

Szeregi: »prze głód a niedostatek« (1): iákoby miał zamek (ktory on był prze głód nieznośny/ á niedořtátek wody/ nieprzyjacielowi podař) przedáć *GórnDworz* P7v.

»prze ubostwo a niedostatek majétnořci« (1): Widamy teř/ że niektorych śláchectwo/ prze vbořtwo y niedořtátek máiétnořci [*egestate, possessionumque angustia*]/ álbo ginie/ ábo lię ná řwem mieyřcu niezořtawá *ModrzBaz* 57. ~

W przen (2) : ktore [*owieczki*] żywo obumieráć muřzą prze niedořthátek pářtwiřká řlow á náuki Páńřkiey *RejAp* 35v.

Zwrot: »zaleczyć niedostatek« (1): *Facilime inopiae frumentariae sese mederi posse existimant, Máya* zá to że łatwie mogá záliczic niedořtátek żytny/ to yeřt/ żyt dořtáć. *Mącz* 212b.

a. Luka, opuszczenie [czyj = przez kogo] (1) :

Zwrot: »niedostatek napeřniać« (1): A teř nye tym vmyřlem [*Piotr i Paweř*] piřáli/ áby Ewányeliřtów nyedořtátki nápeřnyáli *KromRozm II* e.

5. Niedořkonálořć; wadá lub wady, defekt lub defekty, skaza lub skazy; vitium Mymer¹, Mącz, Modrz, Cn; delictum BartBydg; vitiositas Mącz; defectus JanStat (173) : *ListRzeř w. 4; Imioná niedořtátkow. [...]* Leniřtwo. [...] Pochlebnik. Gorzkořcz. [...] Chytróć. [...] Lakomřtwo. [...] Slepý. [...] *Mymer¹* 34v; *BartBydg* 40; *LeszczRzecz* A4v [2 r.]; *Eliař* był człowiek tymře niedořtátkow poddány iáko y my [*similiter passibilis nobis*] *BibRadz Iac* 5/17; *Mącz* 500a; *SienLek* 194; kiedy řie biařgłowá vrodzi/ tedy řie to omyřká/ ábo prze iáki niedořthátek/ á nad wolą przyrořzenia dzieie *GórnDworz* X5v, X7; *Strum* H4; Y mořeř kto z ludři teřtámentowi Bořemu przygánić/ y iáki niedořtátek przyřędzić? *NiemObr* 73, 73, 79; teř kto v was náprřod práwo knowář/ trřeřbá mu byřo obaczyć pilnie [...] niedořtátki Polřkie *GórnRozm* H4v; *WujNT* 454 marg; *SarnStat* 1119; *PowodPr* 78.

niedostatek czego (10): *RejPs* 189v; *KromRozm II* bv, e2v; *Leop Eccli* 28 arg; gdy obaczyř niedořtátki tych řmyřřow twoich/ řadney rády áni řadney iney pomocy nie řzukay *RejPos* 206v, 131; *KuczbKat* 274; *ModrzBaz* 140v marg; *Dzielnořci y řpraw ich potocznych mářo co znáć dla niedořtátku Hiřtoriy* *StryjKron* 81; *LatHar* 50.

niedostatek w czym (2): *OrzList* b; Ale wiem/ iř niektori w práwie Rzymskiem wiele niedořtátku być widzá [*multa in iure Romano desiderari a multis*]. *ModrzBaz* 98.

niedostatek czyj [w tym: G sb i pron (7), pron poss (5), ai poss (1)] (13): yřř tho Rzemieřřo nářře Vřkarřza řie na then niedořtátek nářřego Rzemieřřa, [...] yřř Czeliadz albo thowarziřře bendácz w řłuzřbie nieřá pořřłuffni *ListRzeř w. 6; KromRozm II* x4; *KromRozm III* M4v; *LubPs* A4v; Ktore [*ciařo*] ieřt wyřtáwiono ná wřzytki vpadki/ Gdyř ieřt ná tho podano prze řwe niedořtátki. *RejWiz* 115v; ná to niektore wybrař/ ktorzyby tego dogłáďáli/ coby kořcielne niedořtátki ogłáďáli *BielKron* 216, 173v; *RejPos* 33, 232v; *KuczbKat* 35; *ModrzBaz* 26v; *LatHar* 115; Więć y nie dořtátki ieřy miał mieć przed okiem *GórnRozm* Ev.

W przeciwwstawieniach: »niedostatek ... dořkonálořć, dořtatek« (2): vkázuyáć yego [*żydowskiego zakonu*] nyedořtátek y dořceřnořć/ á dořkonálořć y pożytek wyřary *KromRozm II* e2v; [*Chrystus*] z nyewymowney miřřořci przećiw nář nyedořtátki nářře/ oprocz grzechu/ wřřyřřtkye ná řyę przyyář/ á dořtátkow řwoich [...] nář wřczyřł *KromRozm III* M4v.

W charakterystycznych połączeniach: niedostatek historyj, języka, kościelny, modlitwy, Rzeczypospolitej, rzemiosła, smysłów, stałości, stolca papieskiego, ustaw, wiary (2), zakonu; niedostatek w krzcie, w Rzeczypospolitej; niedostatek przypędzić, [czemu] przypisować, zadawać; niedostatki [czyje] na się przyjąć (wziąć) (4); z niedostatkow natrząsanie; niedostatkom poddany (2); uskarżać się na niedostatek.

*Zwroty: »niedostatek cierpieć« (1): Tedy nález cieplice téz podobno pod ten czas żadný przymówki nie wzywia/ áby miały odmiánę á niedoftátek iáki ciérpiéc *Oczko* 30.*

*»niedostatek naprawić (a. naprawować)« (4): *BielŻyw* 123; ábowiem gdy vbogi czyńfzu nie miał dáć/ thedy mu gárdło wzyęto/ tákiez y o ine rowne rzeczy. Tedy ten Solon w mieście ty niedoftátki náprawił *BielKron* 121v, 173v; *WujNT* Xxxxx2v.*

*Wyrażenie: »przyrodzony niedostatek« (1): Do tegoz téz przyłącza fie bączne contrefethowanie/ á pokázowanie czyich obyczáiw/ ábo przyrodzonych niedoftátkow *GórnDworz* O8.*

*Szeregi: »doskonały i bez niedostatku« (1): Dla czego téz y Báfilius to o nim powiedział iz óciec ma bytność dofkonałą/ y bez niedoftátku *CzechEp* 240.*

*»krewkość i niedostatek« (1): áby ludziem wżyczył chwały swoiey/ á ich krewkości y niedoftátki ná sie przyiá? *KuczbKat* 35.*

*»nieprawość albo niedostatek« (1): Skąd przychodzi/ iz tákye wftawy prze nyeprawość ábo nyedoftátek ich [bywają odmienione] *KromRozm II* bv.*

*»słabość i niedostatek« (1): A iefli iefzcze powiedzą/ że sie to dla słábości y niedoftátku wiary nález dzieie/ iz przyczyny Świętych wzywamy: cóz odpowiedzą ná on przykład Setniká? *KuczbKat* 274.*

*»ułomność i niedostatek« (1): [*Ewanjeliowie*] nie chcą baczyć ná ón powfzechny grzech: który [...] ná wśyftki rospłodzony ieft/ [...] ze wśyftkimi włomnościami y niedoftátki *BialKat* 253v.*

*»niedostatek, (abo) wada« [szyk 1:1] (2): *Mącz* 500a; Przeto trzebá Radnemu Pánu wiedzieć pirwey wády ábo niedoftátki Rzeczypospolitey [*reipublicae vitia*] *ModrzBaz* 26v.*

*»niedostatki i zakały« (1): A ty wśyftkye nyedoftátki y zakały duśny y cyeleśny [...] ono dwoye pirwífych ludzi ná wśyftko potomstwo swoye/ yákoby dzyedźicznym právem/ wláło. *KromRozm III* A7v.*

*W przen (1) : podłoż pod nogi iego nędzny niedoftátek swoy zakonu swoiego. *RejPos* 232v.*

*a. Defekt fizyczny, kalectwo, nienormalność (16) : Z tyłu nie miernie gárbáty/ A z przodku lepak brzucháty. A ktemu co gorszego miał: Iże fie bárzo záiąkał: Ale zá ty niedoftátki/ Miał dowcip ná wśyftki gatki. *BierEz* A2, O3.*

*niedostatek czego (6): Potym wśyftcy zmártwych wftaná/ zli z niedoftátki sweé natury/ ij dlá niemocy duśné/ iako larwy będą grubij *OpecŻyw* 190v; że w ten czas káždy ięzyk rozwiązán będzie/ ten ktory przed tym był zátrzyman iákim niedoftátkiem mowy *RejPos* 313; *SkarŻyw* 99 [2 r.]; *KochPij* C2v. Cf »niedostatek cielesnego przyrodzenia«.*

*niedostatek na czym (1): A dla tego káždy fie o to ftára/ áby pokrył niedoftátek iefli iáki ma ná ciele/ ábo ná vmyśle *GórnDworz* Ee8v.*

niedostatek w kim (1): Dzieci (tákowe) wktorychby niebyło żadnego niedośtátku [...] / żeby ítali ná dworze krolewńkiem *BudBib Dan* 1/4.

niedostatek czyj (1): Zwierzętá się zezły były / O íwych niedośtátkoch íkárzyły: A ósieł tego żalował / Íz k íwey głowie rogow niemiał. *BierEz* O2v.

Zwroty: »cierpieć niedostatek« (1): Vitiose se habet membrum, Cierpi nieyáki niedośtátek. *Mącz* 500a.

»niedostatek naprawić« (1): Ten [*Demostenes*] [...] był barzo vczony, iedno wždy pirwíże⁶⁰ fłowa niemogł wymawiać á iakoby sie zaiąkał, ale ímyłem íwym potim ten niedośtátek naprawił *BielŻyw* 59.

Wyrażenia: »niedostatek cielesnego przyrodzenia« (1): A o ynfzych darach albo też niedośtátkach cíelefnego przyrodzenia mamy íię tych radzić *KwiatKsiąż* B3.

»domowy niedostatek« = *defekt płciowy* (1): [*pan Tarło*] dobry żołnierz / iedno z íákiemiś domowemi niedośtátki / prze ktore / żony mu íię poiąć niegodziło *GórnDworz* Q4v.

Szeregi: »niemoc i niedostatek« (1): Dobrzy wftaná bez niemocy íj niedośtátku ktorégo *OpecŻyw* 191.

»pługawość albo niedostatek« (1): patrząc w wierciadło nafzey twarzy pługawości / álbo niedośtátki wízelakie vznawámy *KwiatKsiąż* D4.

b. Przywara; wada charakteru; występek, grzech (42) : *OpecŻyw* 8v; nye yełtelmy do końcá prózni nyedośtátchkow duńnych y cíyeleńnych *KromRozm III* B3, L7v; íz im [*białymgłowom*] to wolno / wykroczyć y w tym / y w owym / á nie niefie im to íromoty żadnej / íełli íe będzie chciał dworzánin s tych niedośtátkow ítrofowác *GórnDworz* V; *RejPosWstaw* [110³]; A íákoż nie dáleko wíęcey potrzebá go [*Pana i odkupiciela*] wzywác [...] káżdemu tákiemu ktory w íobie wíęłtze niedośtátki czuie? *CzechRozm* 198v.

niedostatek czego (1): Vitia senectutis diligentia corrigenda sunt, Niedośtátki ítárości á włomności pilnością máyą być poprówione. *Mącz* 350b.

niedostatek w kim (3): [*Ezajasz*] podawał náuki íakoby nieiakiego lekárftwá przewybornego / gdzie w ludziach baczył íákie niedośtátki *BibRadz* I 353v, II 103b *marg*; *GórnDworz* M3.

niedostatek czyj [*w tym: pron poss* (22), *G sb i pron* (6), *ai poss* (1)] (29): dlia thego takowe náłfe czeladzi niedostatki nas doliegaią *ListRzeż w.* 14, w. 11; A pámiętay to ná potym: By ínym nie przymawiała / A íwe niedośtátki znála. *BierEz* N3v, P3; *RejPs* 127; *RejRozm* 394; *KromRozm II* k; *LubPs* P6v *marg*, T2v *marg*; *RejWiz* 193v; *GórnDworz* B, Gv, O3; *RejPos* 213v; *WujJudConf* 102; *SkarŻyw* 59, 271 [3 r.], 325 *marg*; *ReszList* 150; *GórnRozm* H3; *GrabowSet* T2v; niechay ogárnie y pokrye niedośtátki moie / niewyflowione miłóśierdzie twoie. *LatHar* 220, 22, 156; *WujNT* 639; *SkarKaz* 638b; *CzahTr* A3.

W przeciwstawieniu: »cnota ... niedostatek« (1): iednołz íerce / y mężne íełt w wielkich cnotách / y íłábe w małych niedośtátkách. *SkarŻyw* 325.

W charakterystycznych połączeniach: *małe niedostatki* (2), *(na)więtszy niedostatek* (2); *prożny niedostatkw*; *niedostatkom poddany*; *cirpliwość nad niedostatki*; *niedostatek(-tki)* (o) *baczyć* (4), *czuć w*

sobie, gubić, (po)kry(wa)ć (5), mieć, odkrywać, odpuszczając, przyjąć (brać) na się (2), rozbierać, słyszeć, strofować, wyjawiać, wyliczać, znać, znosić; niedostatkow wetować; z niedostatkow strofować.

*Wyrażenie: »niedostatek przyrodzony« [szyk 1:1]: máią lie o to łtárác/ áby niedoštátki przyrodzone/ ktore látá przynofzå/ ku dobremu ná kierowáli. Iáko łtárzy/ cí niechay lie łtrzegå zbytniey chłuby/ á powiedånia o łobie/ y inych przywar *GórnDworz* K3v, M3.*

*Szeregi: »niedostatek i grzech« [szyk 2:2] (4): *PatKaz III* 130v; *LubPs* P6v marg; ktory nam grzechy y niedoštátki náłze odpufzå *WujJudConf* 102; *LatHar* 156.*

*»niedostatek a (i) włomnośc« (2): *Mącz* 350b; czemu łwięci ludzie máią tełz niedoštátki łwe y włomnołci. *SkarŻyw* 325 marg.*

W przeni (2) :

*Zwrot: »niedostatek zakłådać (a. załóżyć)« [szyk zmienny] (2): *ReszList* 150; Aby tełz oni [łwięci] z duchownych dobr/ w ktorych obfituiå/ załóżyli wålz niedoštátæk. *WujNT* 639.*

c. Słabość natury ludzkiej, skłoność do złå (37) :

*niedostatek czego (7): Co záprawdę kåłdy człowiek grzechem vciåzony ma vłtåwicznie mieć przed oczymå łwemi/ znåiąc cięłzkołć grzechów/ y nyedoštátæk mdłey á krewkyey náture łwoiey *LubPs* N3v; *BibRadz I* 351b marg; *RejPos* 51, 167, 186, 202v; *WujJudConf* 77v.*

*niedostatek czego [= na czym polegajåcy] (1): Iednåk dáleko lepiej do krolow Pråwå przyłådżåć/ y iemi moc ich okrełzåć/ dla pewnieyłzgego rzådzenia/ y niedoštátækow ludzkiej do złgego łkłonołci. *SkarKazSej* 697b.*

*niedostatek w czym (1): náyduie lie wiele niedoštátækow záwłze w łpråwåch ludzi łwiętych *WujJudConf* 113.*

*niedostatek czyj [w tym: pron poss (14), G sb i pron (6)] (20): *BierRaj* 23; *OpecŻyw* 173; *RejKup* x6; *KromRozm II* ev, k3, k3v; *LubPs* A3v, Y5; znåiąc ty łam nędzne niedoštátki náłze/ iż my bez råtunku á bez włpomozenia twego łwiętego nigdy łobie pomoc nie mołemy: á żadny z nas/ oprócz łålki twey/ ku tobie náwroćić lie nie mołe. Råcłzłe lie [...] zlitowåć nád námi *RejPos* 186, 182, [292]; *KuczbKat* 395 [2 r.]; *CzechRozm* 205v; *SkarŻyw* 83; *ArtKanc* N3v; obyczåie bowiem niedoštátækem ludzi zginęły *KochWr* 27; *LatHar* 92; *WujNT* Yyyyy; *SkarKaz* 353a.*

*W połåczeniach szeregowych (2): *WujJudConf* 76; åbych poznał zem žiemią y w nię fię obroćę. åbych vmiał poznać proch łwoy y niedoštátki łwoie y łzpetnołć łwoię *SkarKaz* 353a.*

*W przeciwstawieniu: »doskonałoåć ... niedostatek« (1): nyechay wimowy [...] yego łalkawołc zlołc moya yego dołkonołołc nyedoštátæk moy. *BierRaj* 23.*

W charakterystycznych połåczeniach: niedostatek ciåła naszego, człowieczeństwa (3), krewkołci ludzkiej, ludzi, natury, rod(zaj)u ludzkiego (2), wolej, żywota; niedostatek baczyć do siebie, czuć w sobie, mieć w sobie, pozna(wa)ć (uzna(wa)ć, znać) (7), rozumieć; rozżalić się niedostatkow.

*Zwroty: »niedostatek napełniać« (1): ktemu tełz [łaska boża] y krewkołć y nyedoštátæk náłz miłołciwyie ogradza y nápełnyå. *KromRozm II* k3v.*

*»niedostatek zastępować« (1): Wy tylko ná niedoštátæk przyrodzony pátrzyćie/ á ná łålkę miłge Bogå/ ktorå ten niedoštátæk záłtępuie/ pátrzyć niechçåć/ Pånå Bogå łamego bluźnicie. *WujJud* 77.*

Wyrażenie: »niedostatek przyrodzony, z przyrodzenia« (2:1): Prawdać prawi iest iż ia mam włobie ten niedostatek z przyrodzenia y fklonność ku złemu *GlabGad* L8v; *WujJud* 77; *WujJudConf* 77.

Szeregi: »grzech i niedostatek« (1): *WujJudConf* 102 *cf W przen.* [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niedostatek a (i) krewkość« [2:2] (4): *KromRozm II* k3, k3v; Abowiem niewierni iż sie obaczyć nie mogą/ przekaża im ten niedostatek á tá krewkość człowięczeństwa nálezego *RejPos* 51, 167.

»niedostatek abo (i) mdłość (a. mdłe przyrodzenie)« [szyk 1:1] (2): Thák iáko to on íam o nas y o niedostátkoch nálezych/ y o mdłym przyrodzeniu nędznego człowięczeństwa nálezego tu w tey Ewányeliey íwiętey [...] wípominác raczy *RejPos* 182; *WujNT* Yyyyy. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niedbalstwo i niedostatek« (1): A ná nagrodę wízelkiego niedbálftwá y niedostátkow moich [...] ofiáruię tobie tegoż Syná twego niepokalánego żywotá ípráwy *LatHar* 92.

»niemożność i niedostatek« (1): Cze⁸⁰ zakon vczynić y ípráwić niemogł prze niemożność y niedostátek ciáła nálezego/ to Pan Bog íam ípráwił *WujJudConf* 77v.

»niedostatek a obłędliwość« (1): *RejPos* 192 *cf W przen.*

»niedostatek i upadek« (1): żebyfmy od kościołá odgániác mieli y pośędzác tákowe/ [...] ktorzy niedostátki y vpadki krewkości ludzkiej do czáfu cierpią. *WujJudConf* 137v.

W przen (3) : rozżaliwízy sie tych thák mdłych niedostátkow íwoich/ [...] mamy prośić Páná íwego/ áby dla tych zártárzálych złości á grzechow nálezych/ nie raczył nas wyrzucác *LubPs* A3v; kázde niedostátki/ á kázde obłędliwości iego obiecuie pośilác [...] Duchem íwym íwiętyym *RejPos* 192; Choćia grzech y niedostátek mieszka w cíele nálezym^m áż do śmierci. *WujJudConf* 102.

d. Nieumiejętność, niemożność sprostania zadaniom; aporia Vulg (15) : bo ábym w Láćinłkie fłowá ták zubożéc miał/ íełzcie tego niedostátku ná się być niebaczę *Oczko* A4v.

niedostatek czego (1): żaden go [*Boga*] człowiek rozumem íwym ogárnąć nyemoże: A to íye dzyeye nye flońcá álbo bogá winą/ ále oczu á rozumow nálezych nyedostátkyem. *KromRozm III C*.

niedostatek ku czemu (1): Przeto iż on był poświęcił á posłubił Pánu vftá íwe ná vrząd prorocki/ widząc niedosthátek íwoy ku służbie Páná tákiego/ tedy íię ták ná to vłkarża. *BibRadz I* 356b *margin.*

niedostatek w czym (2): Do rády y do zwády/ do dworfstwá/ do ftátku/ Ície nigdy nie naydzyełz/ ni w czym niedostátku. *RejZwierz* 72v; *Oczko* 2v.

niedostatek czyj [*w tymi pron poss* (7), *G sb i pron* (3), *ai poss* (1)] (11): *KromRozm II* f3, x4; *KromRozm III* B7; Nie radbym by cie miałá obchodzić á obrażác próstotá píłmá íwiętego y fłowá bez ozdoby á nie dworfkie/ ktore álbo z niedostátku wykłádáczew/ álbo ták ná vrząd íą położone/ áby lud prófty łatwiey náuczyli *Leop* *B4v, *Eccli* 27/5; *BibRadz I* 356b *margin*; *GórnRozm* I4; *KochPij* C2v; *GrabowSet* P3v; *SarnStat* 1151; Wízakoż gđziebych w czym/ zwłázczá wedłóg zdánia ftárlzych íwych pochybił/ przyznam rad z pokorą niedostátek íwoy. *PowodPr* 85.

W przeciwstawieniach: »niedostatek ... doskonałość, siła« (2): Ale trzeźwość/ będąc świadoma dobrze y síł/ y niedostátkow íwoich/ nigdy człowieká w to nie wda/ czemuby íproftác nie mógl *KochPij* C2v; *GrabowSet* P3v.

Szeregi: »imperfekcja a niedostatek« (1): iedno to obaczyć trzebá/ iáka imperfectia á niedoŃtátek w rozumach ludzkich zawždy przebywał *Oczko* 2v.

»niedostatek i niemuiejtnoŃ« (1): dla ich nyedoŃtátku y nyeumyeyętnoŃci nyemogł ich Pan KryŃtus tu ná Ńwyeęye będąc wŃlyŃtkyego náuczyc *KromRozm II* f3.

W przen (1) : niedoŃtátki moie DoŃkonáloŃciá oŃwiec *GrabowSet* P3v.

e. *Błqd w tekŃcie; niespełnienie wymagań formalnych; insufficientia JanStat* (12) : GDy kto [...] chćiałby Ńtronie Ńwęý pozew kázić z iákichkolwiek przyczyn y niedoŃtátkow *SarnStat* 1163, 823, 1105.

niedostatek czego (6): IeŃli kto w tákowym pozwie opuŃci Tytuł/ ábo imię powodowé álbo pozwánego/ álbo ieŃli pozew będzie zápieczętowan fałzywą pieczęciá: tákowa powodowa Ńtroná przepadłzy y zápláciwłzy wnet táme zá tákowy niedoŃtátek Ńwego pozwu ŃzeŃ Ńkotów [...] *SarnStat* 823, 752 [2 r.], 824 [2 r.], 1163.

niedostatek w czym (2): WSzyŃtkie inné winy przypadáiacé dla [...] którégokolwiek niedoŃtátku w Pozwie/ [...] we wŃlyŃtkim pluiemy *SarnStat* 752 [*idem*] 824.

niedostatek czyj (1): Aczkolwiek teŃ nieradbym niczyich niedoŃtátkow obiawiał/ wŃzakŃe mię do te^{go} ci ktorzy mię Ńtrofuia przymuŃili. *BudBib* b2.

6. *W dosłownym przekładzie z Biblii: Smutek, zwątpienie* (3) : Defectio tenuit me pro peccatoribus derelinquentibus legem tuam. Ale mnie z iáł niedoŃtatek wielki dla grzeŃznikow/ ktorzy przeŃtępuia zakon twoy. (*koment*) NiedoŃtátek, czuŃz Ńmutek a tesknoŃc *WróbŃoŃt* 118/53; *Leop Ps* 118/53.

Synonimy: **1.** *biada, defekt, lichota, mizeryja, nędza, ubostwo*; **3.** *choroba, niemoc*; **4.** *brak*; **5.** *defekt, niedoskonalstwo, niedoskonoŃoŃ, skaza, ułomnoŃ, wada*.

Cf **DOSTATEK**